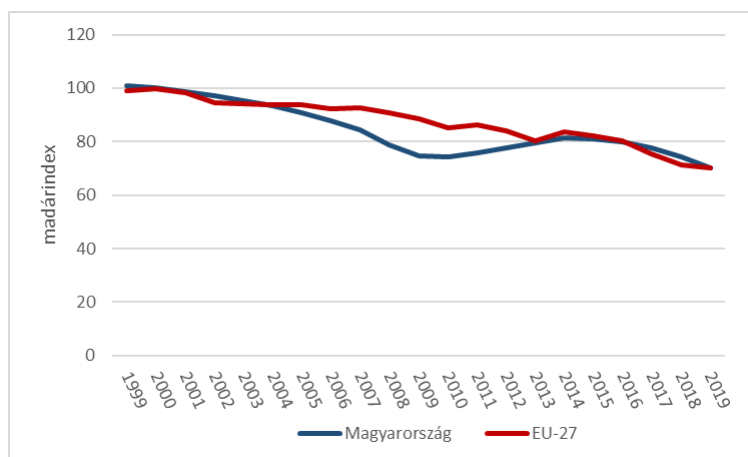

A magyar mezőgazdaság környezeti hatásai és az élelmezés mennyiségi-minőségi kérdései

A mezőgazdaság környezeti hatásainak mérésére a termőföldi madárindex mutató széles körben használt. Ez az index az elmúlt évtizedben kedvezőtlenül változott. Az EUROSTAT agrár-környezetgazdálkodási adatbázisa 1999-2019 között 30 pontos indexcsökkenést regisztrált (4. ábra).

4. ábra: Termőföldi madárindex alakulása (2000=100%)

Figure 4: Changes in the common farmland bird index, 1999-2019, (2000=100%)

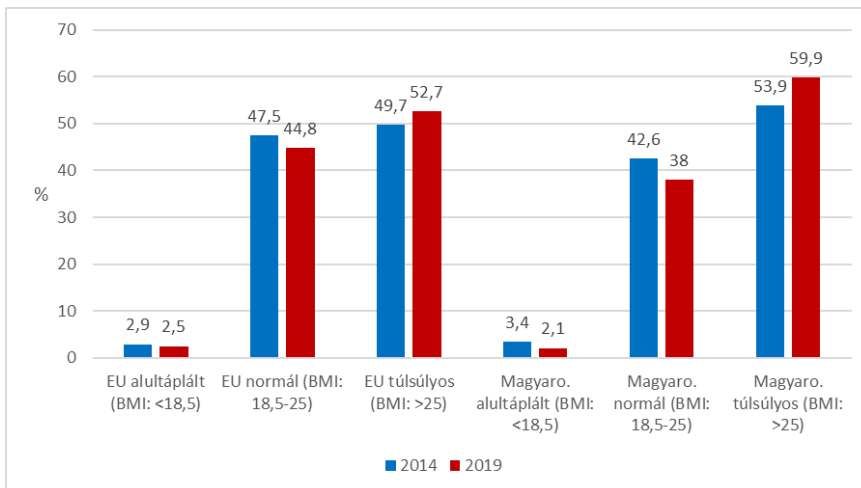
Forrás: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/agri-environmental-indicators>

Meg kell azonban jegyezni, hogy a termőföldi madárpopulációk romlása általános európai tendencia – még ha nem is olyan gyors ütemben, mint Magyarországon. Ez komolyan megkérdőjelezi a KAP zöldítésének, az agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseknek és a NATURA2000 programoknak a hatékonyságát, és ezek jövőbeli korrekciójának szükségességét jelenti (ECA, 2017).

Míndezen folyamatokból levonható néhány általános következtetés. A különböző nemzeti- és európai mezőgazdasági szabályozások sokrétű (és sokszor előre nem látott) környezeti hatásokkal járnak, és olykor láncreakciókat is beindítanak. A környezetbarát törekvések ellenére a jelenlegi mezőgazdasági szabályozási rendszer általában negatív hatással van a környezetre. Ez is azt jelzi, hogy a jövőben további érdeklentétek várhatók az agrárszektor és a környezetvédelem között.

A mezőgazdaság számos funkciója között a legfontosabb az élelmiszer előállítása. Az élelmiszerbiztonság mennyiségi és minőségi kérdés egyben, ami európai szinten erős hatást gyakorol a mezőgazdaság finanszírozási, fenntarthatósági kérdéseire is. Nem csupán a harmadik világ országaira jellemző az alultápláltság; a jelenség Európában is jelen van, igaz, nagyságrendekkel kisebb mértékben. 2014 és 2019 között az alultáplált lakosság aránya uniós átlagban, és Magyarországon is csökkent, utóbbi esetben nagyobb mértékben, aminek eredményeképp a magyar érték alacsonyabb napjainkban, mint az EU átlaga. Ez a pozitív

tendencia ugyanakkor nem mondható el a normál és az elhízott népesség arányának alakulására. Míg a normál testtömegindex-szel rendelkezők aránya csökkent, az elhízottaké nőtt, Magyarországon nagyobb mértékben, mint az Európai Unióban (5. ábra).

5. ábra: Testtömeg index alakulása Magyarországon és az EU-ban (2014; 2019)

Figure 5: Body Mass Index in Hungary and the EU (2014; 2019)

Forrás: Eurostat

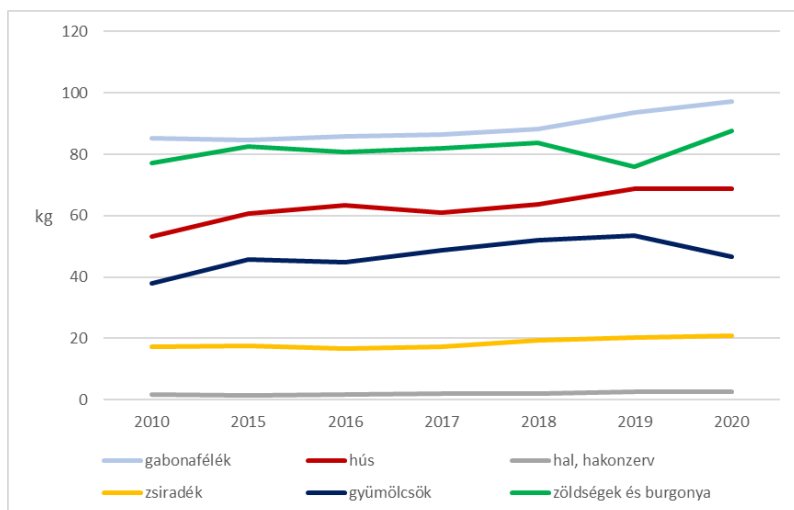
A testtömeg index kedvezőtlen alakulása felhívja a figyelmet az étkezési szokások megváltozására, az élelmiszerekkel kapcsolatos mennyiségi és minőségi problémákra. A túltápláltság hátterében – az anyagi feltételeken túl – a rendelkezésre álló élelmiszerbőséget is meg kell említeni. Ez abban az esetben is igaz, amennyiben elfogadjuk, hogy a társadalom kevésbé tehetőse része a rosszabb minőségű élelmiszerek felé fordul. Ugyanakkor az egyes élelmiszerkategóriák fogyasztásának mennyiségi adatai azt mutatják, hogy pl. a húsfélék fogyasztása tíz év leforgása alatt mintegy 20%-kal emelkedett, miközben a zsiradékoké kb. 10%-kal (6. ábra). Ennek alapján nem az egészségtelenebbnek kikiáltott, zsírokban gazdagabb húsfélék, hanem a táplálódó hússok fogyasztása növekedett nagyobb mértékben. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a bio-élelmiszerekből, amellyel, hogy magasabb árkategóriába tartoznak, magasabb tápértéküknek köszönhetően kisebb mennyiség is elegendő a szükséges kalóriamennyiség beviteléhez, ami összességében a „hagyományos” élelmiszerekre fordított költségszint megtartását eredményezheti.

A táplálkozással kapcsolatos kérdések összekapcsolhatók a mezőgazdaság, ezen belül az ökológiai táplálkozás teljesítőképességével. Több kutató arra a megállapításra jutott (Seufert et al., 2012; Paarlberg, 2022), hogy a gyengébb terméseredmények miatt a biogazdálkodás kiterjesztése gátolja a népesség élelmiszer-szükségletének kielégítését. Amennyiben ezen megállapítás mellé odatesszük a túltápláltsági adatokat is, a kép árnyaltabbá válik. Az európai mezőgazdaságnak sokszor éppen a túltermelés, illetve a túlfogyasztás jelent problémát, ami megkérdőjelezi a biotermesztésre átállítandó területek növelésével kapcsolatos kritikai észrevételeket.

[AS1] megjegyzést írt: Lektor: A fejlett társadalmakban a túlsúly, illetve a túl magas testtömegindex általában nem a jólétet jelenti, sokkal inkább azt, hogy az adott társadalom nagy része, mivel anyagi forrásai korlátozottak az „olcsó kalóriákat” tartalmazó élelmiszereket tudja megfizetni. Mivel az alacsonyabb szénhidráttartalmú rostban és vitaminokban és ásványi anyagokban gazdag élelmiszerek, mindemellett kalóriában szegény élelmiszerek és ételek ára sokkal magasabb, ezért a szegényebb rétegek a magasabb szénhidrát- és zsírtartalmú „olcsóbb kalóriákat” tartalmazó élelmiszereket kénytelenek fogyasztani, illetve ezzel táplálják a családjukat is. Számukra az egészséges zöldség-, gyümölcs szinte soha, vagy nagyon ritkán elérhető, a magas költségekkel előállított ökológiai gazdaságból származó termékek, viszont magas árak miatt elérhetetlenek számukra. A túlsúly sok esetben hiánybetegségek-, illetve a sokszor az egészségtelen táplálkozás miatt kialakuló anyagcserebetegségek következménye. Pl.: inzulinrezisztencia kialakulása, vagy az inzulin termelő hasnyálmirigy Langerhans-szigeteinek kimerülése a magas gyorsan felszívódó szénhidráttartalmú ételek rendszeres fogyasztása következtében.

Ez abban az esetben lenne igaz, ha nem nőne pl. a húsfogyasztás, ami bizony növekedett az elmúlt 10 évben (is)... Szóval nem kellene túl nagy mértékben a szegénységre fogni, h. hízik a magyar lakosság, mert összességében a fogyasztott élelmiszerek mennyisége, és ezen belül az egyes – nem szegénységre utaló – élelmiszerkategóriák alakulása nem ezt támasztja alá!

[AS2R1] megjegyzést írt: Ugyancsak fenntarthatóságbeli probléma az élelmiszerhez való hozzáférhetőség egyenlőtlensége.

6. ábra: Élelmiszerfogyasztás Magyarországon 2010-2020

Figure 6: Food consumption in Hungary 2010-2020

Forrás: Eurostat

Az élelmiszerfogyasztási szokások magyarországi átalakulása jól nyomon követhető az egyes élelmiszer-kategóriák fogyasztási adatain (6. ábra). A zsiradékok, és különösen a húsfélék fogyasztása az elmúlt évtizedben fokozatosan nőtt, ami az egészséges, minőségi táplálkozás háttérbe szorulását jelzi. Ugyancsak erre utal a gyümölcsfogyasztás visszaesése, illetve a zöldségfélék fogyasztásának stagnálása, amely kategóriában a legnagyobb arányt a burgonya képviseli. Megemlítendő, hogy az össz-élelmiszerfogyasztás a legutóbbi tíz évben 16%-kal, 272 kg-ról 323 kg-ra nőtt Magyarországon (fő/év) (Eurostat). Kedvező trendnek tekintendő, hogy élelmiszer-hulladék mennyisége a 2010-es 175 kg/fő értékről 93kg/fő-re csökkent 2020-ra, ezen érték további csökkentése környezeti és élelmiszer-szempontról egyaránt fontos célnak kell lennie a jövőben is.

Amennyiben az élelmiszer-túlfogyasztásból indulunk ki, illetve az egyes élelmiszertípusok megoszlását is számításba vesszük, látható, hogy az alacsonyabb termőképességű biogazdálkodásnak vannak még bővülési lehetőségei. Az új KAP célkitűzése, amely szerint 25%-ra kell növelni az ökológiai gazdálkodást folytató területek arányát 2030-ra, bár ambíciózus, de a jobb minőségű, magasabb tápértékű élelmiszerek fogyasztásának irányába való elmozdulással (Leifert, 2022) nem lenne lehetetlen. Az agrárpolitikai célkitűzések között pedig megfontolandó annak támogatása, hogy a kevésbé tehetősebb rétegek minél nagyobb arányban ismerkedjenek meg az ökológiai gazdálkodás, illetve a háztáji gazdálkodás alapjaival, ami az önellátás irányába történő elmozdulással hozzájárulhat az egészséges élelmiszer-ellátáshoz, valamint a kiszolgáltatottság csökkentéséhez is.

CAPTIVATE projekt, amelyet az Európai Unió Erasmus+ programja finanszíroz, a mezőgazdasági termelők és mezőgazdasági tanácsadók tudásátadására és szakképzésére irányul az EU jelenlegi stratégiai irányvonalaihoz – mint például a Zöld Megállapodás, a "Farm to

[AS3] megjegyzést írt: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en

[AS4R3] megjegyzést írt: <https://epthinktank.eu/2014/02/07/tackling-food-waste-the-eus-contribution-to-a-global-issue/food-waste3/>

[AS5] megjegyzést írt: Lektor: Az európai uniós célok elérése érdekében nemcsak az ökológiai gazdálkodást kell támogatni, hanem az oktatásnak is nagy szerepe van abban, hogy azon fogyasztói rétegek, akik megengedhetik maguknak az egészséges táplálkozást valóban az egészségesebb élelmiszereket, válasszák. Ez a „Termőföldtől az asztalig” stratégiai dokumentumban is szerepel. A szegényebb rétegek számára is érdemes lenne oktatni az ökológiai gazdálkodás alapjait, hogy háztáji gazdaságokban is kipróbálhassák, ezáltal pedig egészségesebb élelmiszerekhez jussanak.

[AS6R5] megjegyzést írt: Még talán ez a legépebb hozzájárulás mind közül.

[AS7R5] megjegyzést írt: Az abban lévő gondolatok az utolsó fejezetbe fűzhetők be szerintem, amikor a mg-i cégek szemléletformáló szerepét hangsúlyozzuk. Hogy az ökológiai gazdálkodás alapjait, szerepét a környezeti terhek csökkentésében már a közoktatásban hangsúlyosabban ismertetni lenne szükséges. Az, hogy háztáji gazdaságokban is kipróbálhassák az szintén információ kérdése, ehhez pedig terepi know-how transzfer kell, ami mögött valami szervezeti háló sem ártana. Hogy erre valós kapacitás van-e, az már más kérdés..

Fork" stratégia és a Biológiai Cselekvési Terv – kapcsolódóan. A CAPTIVATE egyik fő célja, hogy a gazdálkodók jobban megértsék a feltételrendszert, az ökörendszereket és a vidékfejlesztési szabályozásokat, felelősségteljesebben és tudatosabban válasszák ki és vegyenek részt az egyes rendszerekben, hatékonyabban hajtva végre az új KAP-intézkedéseket.

**Funded by
the European Union**